

Periculoșii bătrâni

Cu mai bine de două secole în urmă, pe când desfășura campania din Egipt, Napoleon (pe atunci el era doar generalul Bonaparte) a decis, în fața mamelucilor și a unei situații-limită, să aplice o tactică de apărare de tip circular, cu valorile puse la mijloc și cu militarii francezi desfășurați pe lungimea cercului. Se zice că atunci viitorul împărat ar fi dat un ordin memorabil, care nu a sunat bine deloc: „Măgarii și savanții la mijloc!”. Asta însemna să fie protejate aceste două categorii de ființe (adevărate valori) prin așezarea lor cât mai departe de primejdie. Nu era rău, ci era bine pentru că savanții nu erau asimilați cu măgarii, decât din punctul de vedere al utilității lor. Dincolo de glumă, măgarii erau de neprețuit pentru că erau cei mai buni cărăuși, iar savanții erau indispensabili pentru descifrarea comorilor istorice ale Egiptului, inclusiv a scrierii hieroglifice. Ambele categorii și-au făcut datoria, fapt pentru care Parisul s-a ales cu obeliscuri egiptene jefuite și cărate cu greu, iar umanitatea cu mesaje în clar despre o lume căreia îi datorăm, între altele, civilizația greco-romană, din care se trage civilizația noastră modernă și contemporană.

Unii au înțeles astăzi, tot într-o situație-limită, dar fără umorul lui Napoleon, să-i pună alături de protejații „măgari și savanți” și pe bătrâni, și tot cu intenția benefică de apărare. Pandemia aceasta este o nenorocire cum nu s-a mai întâmplat una la fel în istoria celor vreo 80-90 de ani recenți (adică timp de trei generații). Planeta, de la Al Doilea Război Mondial încoace, a trăit (în mare parte din Europa, America, Asia, Australia) multe decenii liniștite, prospere și chiar pline de răsfaț pe ici, pe colo. Criza declanșată de această boală și de numeroasele cazne și morți pricinuite de ea a trezit în oameni și lupta feroce pentru existență. Modul de a gândi „politicește corect” – criticat, pe bună dreptate, în multe privințe – a fost înlocuit uneori cu o gândire pragmatică, de genul „scapă cine poate”. Evident, nu se spune asta în mod direct. Noi trăim într-un continent numit Europa, unde sedimentările de civilizații una peste alta sunt ca sendvișurile cu multe straturi, spre care ne lăcomim uneori. Această evoluție ne-a obișnuit cu un anumit rafinament al comunicării, cu disimularea minciunii, cu ascunderea relilor intenției, cu ademeniri înșelătoare. De exemplu, acum, în mijlocul acestui morb (care ne distruge, în oarecare măsură, nu numai vieți, ci ne întunecă și judecata limpede), unor conducători ai noștri – inclusiv de la nivelul cel mai înalt al Uniunii Europene – le-a cășunat pe bătrâni. Natural, istoricii știu că bătrânii au fost țapi ispășitori, de la Socrate încoace, în multe perioade istorice și în multe comunități declarate civilizate. Ce să faci cu unii neputincioși și socotiți inutili, care-ți complică viața de pomană, când viețile tinerilor sunt în pericol? Ba, acești expirați mai cer și de mâncare, mai au pretenția să primească și medicamente scumpe, mai îndrăznesc – acum, când ambulanțele nu prididesc cu tinerii și cu cei activi – să sune la 112 și să clameze că au febră sau tușesc? Dar, în fine, astea s-ar mai putea suporta, pentru că societățile europene au încă resurse, deopotrivă alimentare și medicale. Mai gravă pentru locuitorii grăbiți ai planetei este însă săcâiala acestor bătrâni, pretenția lor de a fi activi, dorința de a umbla pe străzi precum ceilalți oameni, de a merge la piață, la supermarket etc. Insuportabile sunt plângerile lor neîncetate, lamentările lor, repetarea acelorași lucruri din viața lor trecută și chiar sfaturile pe care le dau fără să le fie cerute.

În vremuri normale, acești bătrâni nu erau, însă, întotdeauna de lepădat. Își îngrijeau constant nepoții, pe care îi hrăneau, îi răsfațau așa cum numai bunicii pot și știu, îi duceau în parc la joacă și reușeau să-i lase liberi din când în când pe părinții acestor nepoți. Ba, de multe ori, acești bătrâni aduceau periodic mâncare gătită, în lipsa activilor casei și o lăsau în frigider, încât, la venirea acasă, tinerii se puteau înfrupta „ca la mama acasă”. Mai mult, unii dintre acești

pensionari scoteau din economiile lor de o viață sume de bani pentru tineri, pentru nevoile lor, le dădeau maturilor casele lor (și se mutau ei în spații mici, chiar meschine, „că doar noi ne-am trăit traiul”). Sigur, tot pisălogi erau, tremurau din când în când ori șchiopătau, când veneau spre noi aduși de spate, dar purtau cu sine și avantaje care nu erau deloc minore. Nici atunci nu erau tocmai răsfățați de lume, pentru că lumea lor trecuse. Mai auzeai pe la câte o televiziune că „un bătrân de 60 de ani a fost surprins de un automobil pe trecerea de pietoni, pentru că nu s-a asigurat” și simțea în vocea crainicului (mustind de tinerețe și de sănătate) un năduf abia reținut, de genul: „Ce-o mai fi căutat și moșulică ăsta prin oraș, când îl căuta moartea pe-acasă?”. Tot pe la noi, prin mioritica noastră lume originală, mai erau, după 1989, și alte reproșuri la adresa bătrânilor. Vedeai des tineri imberbi, plini de zel, activi și atoateștiutori care condamnă „nesimțirea” celor care au trăit sub comunism, care s-au ghiftuit sub comunism, care au construit comunismul și care mai voiau să și trăiască în continuare, să muncească, să făurească o lume democratică. Să ne amintim că avem acum în România tineri de 30-40 de ani care nu știu deloc, pe viu, ce a fost comunismul. Unii nu înțeleg încă nimic din lumea asta și condamnă generația celor de 60-70 de ani pentru simplul fapt că a îndrăznit să trăiască sub comunism, că și-a ales, din toată istoria asta lungă și mare, tocmai „epoca de aur” ca să ființeze. Bătrânii, aceste „relicve decrepite” – cum zicea nonșalant un comunicator nu demult – sunt afectate și chiar infectate de comunism și nu prezintă nicio încredere. Sigur, asemenea judecăți nu erau tocmai curente și nu erau rostite *Urbi et Orbi* mereu și cu voce tare, dar răzbăteau din când în când. Le cenzura bunul simț și nevoia de bătrâni, care erau, pentru unii, un rău, dar „un rău necesar”. Societatea prea activă, maturii prea ocupați, goana după câștig material cât mai mare, obținut din câte 2-3 slujbe (azi joburi) concomitente, îi făcea, oarecum, indispensabili pe bătrâni.

Dar acum, când stăm cu toții acasă, ce să mai faci cu acești „paraziți”? Au nevoie de mâncare, de medicamente, de companie, de stat la o poveste și nu „produc” nimic în schimb! Ba mai au și neobrăzarea să se îmbolnăvească – ceea ce ar putea să fie treaba lor – și să și răspândească boala – ceea ce e treaba tuturor. Dacă s-ar îmbolnăvi doar ei între ei, dacă și-ar da boala numai unul altuia, ar mai fi cumva, dar ei dau virusul tinerilor și copiilor, ceea ce este de-a dreptul revoltător. De câte ori îi vezi pe stradă sau oriunde în afara casei lor, parcă umblă intenționat cu panere pline de covid-19, ca să strice cheful și viața oamenilor folositori de pe lumea asta, să-i infecteze și să-i distrugă. Sigur că sunt și excepții între bătrâni, de exemplu bătrânii politicieni. Ei pot umbla liber pe afară și pe dinăuntru, pe oriunde, pentru că ne conduc și ce ne-am face fără indicațiile lor! Nu-i evoc aici doar pe politicienii bătrâni români (și nu le dau numele, fiindcă ei s-ar putea simți ofențați și m-ar putea dojeni), dar îi spun concret pe câțiva din cei mondiali și europeni (pentru că lor, oricum, nu le prea pasă de noi, rudele sărace). Să-l luăm, de pildă, pe președintele Donald Trump, care (născut în 1946) are, deci, 74 de ani și care se încapățânează să fie președintele celei mai importante națiuni din lume, cum o spune el însuși, mereu. Ba, ilustrul președinte american a îndrăznit ca, aproape expirat fiind, să aibă, la vârsta de 60 de ani, chiar și un copil. Să-l luăm și pe domnul Jean Claude Juncker (născut în 1954), care are 66 de ani și care, deși plin de boli, a condus Uniunea Europeană până de curând. Poate că el, totuși, stă acum mai mult în casa lui modestă. E de amintit chiar cazul doamnei Ursula von der Leyen care, cu toată particula ei de noblețe din nume, nu este nemuritoare. Domnia sa are 62 de ani (fiind născută în 1958) și ne-a avertizat senin, de curând, că „este posibil ca persoanele în vârstă să fie izolate până la sfârșitul anului”, în vreme ce „copiii și tinerii se vor bucura de mai multă libertate”. Cer scuze pentru devoalarea vârstei unei doamne, dar era nevoie pentru demonstrație. Să notăm delicatetea traducătorului acestui text în românește, care nu a redat „elderly people” prin „bătrâni” ori prin „oameni bătrâni”, ci prin „persoane în vârstă”.

Prin urmare, „persoanele în vârstă” vor sta în izolare încă aproape un an, în vreme ce animalele de companie vor fi plimbate liber, chiar dacă ele mișună și mușină prin microbii și virușii din praful străzilor și chiar dacă nu s-a demonstrat deloc că nu sunt și ele purtătoare ale ucigașului virus. Ba, animalele de companie pot să se bucure de libertate, deși se spune că acest teribil morb ar veni chiar de la animale (nu de la cele de companie, deși nu putem să știm ce fel de animale au mai ajuns să fie acum „de companie”). Departe de mine gândul să cer îngrădirea libertății animalelor, dar ce facem cu oamenii, pentru că și bătrânii sunt oameni? Aș cere timid să fie bătrânii asimilați, pe lângă „măgari și savanți”, și cu aceste fericite animale care au dreptul la libertate.

Dorința aceasta răsună deocamdată în deșert. Decidenții țării și ai lumii, care au nevoie de voturi nu peste mult timp, invocă grija lor sinceră și dezinteresată pentru binele social, dar nu s-ar da în lături să-i izoleze pe bătrâni pentru toată viața. Treaba asta – suntem asigurați – le-ar face și lor, bătrânilor, bine. În izolare, bătrânii s-ar plictisi, ar muri de inimă rea ori s-ar îmbolnăvi între ei și le-ar face bine și celorlalți, care s-ar simți în siguranță, s-ar vindeca definitiv și nu și-ar mai pierde vremea cu cai verzi pe pereți. Doar nu se propune ca bătrânii să fie gazați, împușcați, aruncați în prăpăstii, cum au făcut alți decidenți din alte epoci și locuri, însă nu de pe Marte, ci de aici de pe Pământ. Se decide, în chip umanitar, să fie împiedicați bătrânii să se miște liber, ceea ce ar fi un privilegiu de pe urma căruia ar muri singuri. Dar asta nu se mai spune, că nu dă bine și nici nu este bine să fie spus, deoarece s-ar trezi unii nostalgici, slabi de inimă, miloși să sară în apărarea acestor oameni inutili. Nu este un scenariu de George Orwell, dar ar putea să fie, dacă ar fi fost scris cu talentul inimitabil al celebrului scriitor invocat. Așa, e doar un gând al unui istoric bătrân, care, evident își apără bătrânețea sa și bătrânețea bătrânilor în general.

Scenariul acesta este unul imaginat și nu se va întâmpla decât dacă ne va lua Dumnezeu tuturor mințile, pentru că societatea este ca un corp. Unui corp, dacă îi tai brațele nu poate munci, dacă îi amputezi picioarele nu poate umbla, dacă îi scoți plămânii nu poate respira, dacă îi zbori crierii nu poate gândi etc. Să știți că unii dintre acești gânditori extravagandanți nu sunt originali deloc. Au mai fost confrăți ai lor cu mintea cât o nucă și dăruți cu putere, care au voit să extermină copiii, alții care au scos din joc maturii păcătoși ca să-i păstreze pe copiii inocenți (trimiși la moarte sigură prin Cruciada copiilor” din 1212), alții care au vrut să izoleze sau să extermină „rasele inferioare”, alții care au vrut să-i ucidă pe cei care nu credeau în zeii „buni”, alții care i-au exterminat pe cei care gândeau altminteri decât guvernării etc. Nici ideea că bătrânii sunt inutili nu este nouă. Au încercat mulți să o promoveze și nu au câștigat nimic. Comunitatea nu poate trăi nici fără tineri, nici fără maturi, nici fără copii și nici fără bătrâni. Natural, motivările cu grija față de bătrânii contemporani sunt insinuante, sunt ascunse, sunt îmbrăcate în bune intenții. Tot ceea ce se gândește de către anumite minți rătăcite este prezentat frumos: personale în vârstă au nevoie de protecție, iar protecția înseamnă izolare, restricții de circulație pe ani în șir, ca să le prelungim viața. De fapt, este teama de boală, pe care, pasămite, ar răspândi-o prioritar bătrânii. Faptul este nedovedit și judecata care-i incumbă este falsă. Toți oamenii sunt sau pot să fie purtători de virus și toți oamenii îl pot răspândi. Bătrânii au un singur „avantaj”, anume sunt mai vulnerabili, pentru că au și alte afecțiuni. Această vulnerabilitate se răsfrânge, însă, asupra lor, nu asupra altora. Din câte am văzut, după datele statistice prezentate, cei mai mulți bolnavi de această gripă au între 40 și 65-70 de ani și nu între 65 și 90 de ani. Prin urmare, ar fi de așteptat să nu distorsionăm lucrurile, să nu ne punem numai pe noi la adăpost și să nu dăm mereu vina pe alții. Natural, este nevoie de o anumită disciplină, de ordine și de restricții severe, dar discriminarea bătrânilor (chiar și când este, aparent pozitivă) devine jiguitoare, înjositoare, rușinoasă. Haideți să-i protejăm pe toți oamenii, să nu-i lăsăm pe bolnavi

(inclusiv pe bătrâni) să ia boala și s-o răspândească, să-i izolăm pe cei care au și alte boli, favorizante (inclusiv pe bătrâni), să tratăm cu grijă toate aceste boli (inclusiv ale bătrânilor). A le fixa însă bătrânilor ore de ieșire în lesă, a le construi țărcuri, a-i despărți complet de lume, de lumea lor, pe care și ei au creat-o, este absurd. Tinerii de azi vor deveni și ei iremediabil și indubitabil bătrâni. Nu ne mai convingeți că bătrânețea este o boală sau un handicap, pentru că nu este. Iar dacă pentru unii bătrâni este așa, atunci nu au nevoie să li se amintească mereu asta, să li se spună ori sugereze că sunt o povară. Faptul că ei au ticuri verbale și fizice, că sunt oropsiți și umiliți de povara anilor și de sacrificiile făcute de ei pentru copii și nepoți, că au în ei un frig sufletesc greu ca viscolul Siberiei este evident și nu trebuie mereu reamintit. Bătrânii știu ei și singuri, în mod dureros, „ce e suta de lei”, ce este suferința fizică, ce este singurătatea, ce este dorul de copii și de nepoți. Nu vă mai chinuiți să-i izolați, pentru că mulți sunt izolați oricum, nu-și vor mai îmbrățișa pe dragii lor de departe, cozonacul nu va mai avea acel miros unic de Sfintele Paști iar drobul de miel (dacă va mai fi) va fi oricum fără gust în acest an.

Nu le mai spuneți bătrânilor și nu ne mai spuneți, obsedant, tuturor că vom muri catastrofic, că va veni al doilea val al epidemiei care va fi mai dur, că starea de urgență va mai dura o lună, că nimic nu va mai fi ca odinioară. Lăsați grija asta excesivă, că de viața și de moartea noastră se ocupă Dumnezeu și noi înșine, după puterile noastre omenești. Luați-ne cu binișorul, fiți gentili și blânzi, dați-ne termene mai scurte pentru rău și mai lungi pentru bine. Nu ar fi mai constructiv să ne puneți câteodată în față și binele, să alternați avertismentele dure cu raze de speranță, să insistați mai mult pe vindecări, pe gânduri și vorbe bune? Cu folosește crearea de psihoze și de depresii, din moment nu avem atâția psihologi ca să ne vindece ori să ne aline? Este drept că suntem în Săptămâna Patimilor, dar asta nu înseamnă că trebuie să fim supuși doar pătimirilor.

Nicolae Iorga (1871-1940) a fost ucis acum 80 de ani, după ce fusese dascălul de românităte al tuturor regiilor României. Poate că și din pricina asta a avut de la Cel de Sus harul să-și știe clipa morții. Astfel, cu o zi înainte de „marea trecere”, a scris poezia „Brad bătrân”. E bine să ne-o reamintim acum:

Au fost tăind un brad bătrân

Fiindcă făcea prea multă umbră

Și-atuncea din pădurea sumbră

Se auzi un glas păgân:

„O, voi, ce-n soare cald trăiți

Și ați răpus strămoșul nostru,

Să nu vă strice rostul vostru,

De ce sunteți așa grăbiți?

În anii mulți cât el a fost,

De-a lungul ceasurilor grele,

Supt paza crăcilor rebele
Mulți și-au aflat un adăpost.

Moșneagul stând pe culme drept
A fost la drum o călăuză
Și-n vremea aspră și ursuză
El cu furtunile-a dat piept.

Folos aduse cât fu viu,
Ci mort acuma când se duce,
Ce alta poate-a vă aduce,
Decât doar încă un sicriu?!...”

Se duc bătrânii oricum, fiindcă așa e datul firii, dar, cât sunt pe lume, ei ne dau poate și altceva decât sfaturi. După moarte, ce ne pot aduce decât sicrie în plus, vorba lui Iorga? Să presupunem măcar că, trecând prin mai multe situații-limită decât noi, ei au și născut soluții pentru chinul prin care trecem, să credem că ne lămurim cât de importante sunt în comunitate iubirea și jocul, din moment ce – cum ne spune în zadar Lucan Blaga – iubirea și jocul lor e-nțelepciunea. Bătrânii sunt (încă) oameni ca toți oamenii. Acum sunt și ei primejduiți de molimă, dar nu sunt periculoși. Nu-i mai „protejați” peste măsură, fiindcă le striviți umanitatea și le pătați demnitatea. Omenia nu le-o puteți distruge și nici păta, deoarece o au din belșug și o revarsă neîncetat asupra acestei lumi bolnave.

*

Vă rog, dragi cititori, să luați cele de mai sus ca pe-o mărturisire simplă, ca pe o lamentație fără nicio importanță, ca și cum ar fi niște gânduri dezlănate, poate mai ironice decât s-ar fi convenit și menite să fie puse între paranteze. Vă rog chiar să iertați – cei care v-ați simțit jigniți – vorba aceasta proastă a unui om bătrân care nu s-a ramolit încă de tot, care este și el îngrijorat și care nu știe cum s-ar putea proteja acum mai bine copiii, tinerii și maturii (adică cei aduși pe lumea asta păcătoasă de bătrâni, de bătrânii foști odinioară și ei copii, tineri și maturi).

În Săptămâna Patimilor, în anul de la Nașterea Domnului 2020

Ioan-Aurel Pop